

TURLI DAVRLAR ADABIYOTIDA AYOL OBRAZI

Абдикаримова Саёра Низаматдиновна

МЧЖ «Жаслар Технопарки»

Учительница русского языка

Kirish: Ona siymosining adabiyotdagi o'rne uning mehr-muhabbat, fidoyilik va tarbiya tuyg'ularini uyg'ota olishida chuqur ildiz otgan. Ingliz adabiyotida ham, o'zbek adabiyotida ham ona siymosi obrazi ko'pincha hikoya chizig'ida markaziy o'rin tutadi, uning cheksiz kuchi va mehrini aks ettiradi.

Ingliz adabiyotida ona siymosi Virjiniya Vulfning "Mayoqqa" asaridagi Ramzi xonimning himoya va mehribon tabiatidan tortib, Jon Steynbekning "G'azab uzumlari" asaridagi Ma Joadning chidamliligi va fidoyiligigacha bo'lgan turli shakllarda tasvirlangan. Ushbu tasvirlar onalik mehrining umumbashariy mavzularini va madaniy chegaralarni chetlab o'tib, farzandlarining farovonligi uchun qilingan qurbonliklarni ta'kidlaydi. Xuddi shunday, o'zbek adabiyotida ona siymosi ham muhim o'rin tutib, oila rishtalari, mehr-oqibat, donolik kabi asosiy qadriyatlarni ifodalaydi. Chingiz Aytmatovning "Jamila" asaridagi Bibinur kabi obrazlar atrofdagilar qadriyatini, taqdirini shakllantirishda ona siymosining kuchi va ta'sirini yaqqol namoyon etadi. Ularning tasviri orqali o'zbek adabiyoti onalarning e'zozlangan mavqeini ko'rsatib, ularning jamiyatdagi o'rni bilan bog'liq madaniy ahamiyatini aks ettiradi.

Asosiy qism: Ingliz va o'zbek adabiyotida ona siymosi hikmat, tasalli va yo'l-yo'riq manbai bo'lib xizmat qiladi. Ularning tasviri til va madaniy farqlardan ustun turadigan tarbiyalovchi va qo'llab-quvvatlovchi tabiatni aks ettiradi. Yozuvchilar ko'pincha ona figurasidan nostalji, qadrlash va inson munosabatlarining murakkabliklarini tushunish tuyg'usini uyg'otish uchun foydalanadilar.

Bundan tashqari, ona siymosi ko'pincha so'zsiz sevgi va qurbonlikning timsolini ifodalaydi, bu erda uning doimiy mavjudligi o'quvchilarning madaniy kelib chiqishidan qat'i nazar, shaxsiy darajada aks sado beradi. Adabiy asarlar orqali ona siymosi ilhom va hayrat manbai bo'lib, hamdardlik, kuch va chidamlilik fazilatlarini o'zida mujassam etadi.

Dunyoning turli xalqlari madaniyatlari doimo bir-biri bilan chambarchas bog'lanib, adabiyot orqali ham madaniy, ham ma'naviy jihatdan boyib boradi va o'ziga xosligi bilan ajralib turadigan, ayni paytda bir-birini to'ldiradigan milliy adabiyotlar jahon adabiyotini tashkil etadi. Shunga ko'ra, xalqlar adabiyoti bir-biri bilan chambarchas bog'lanib, tobora ko'proq o'zaro aloqada bo'lish va o'zaro ta'sirni adabiy-tarixiy makonda o'rganish jahon adabiyotshunosligining har tomonlama rivojlanishi uchun alohida ahamiyat kasb etadi. Bu boradagi taniqli rus yozuvchisi

N.I.Kondradning “Bashariyatning madaniy qadriyatlari doimo bir-biri bilan uzviy aloqada bo’lgan va busiz taraqqiyot mavjud emas”degan so’zlarini ko’pchilik yaxshi biladi. Yuqoridagilardan kelib chiqib, qayd etish mumkinki, dunyodagi har bir millat va elatlarning madaniy, etnik tarixini bilish, madaniy-ma’naviy hayoti haqidagi tasavvurlar shakllanishida jahon adabiyotining o’rni beqiyosdir.

Ayol dunyo va insoniyatning boshlanishi hisoblanib, uning go’zalligi, jozibasi, boy ma’naviy dunyosi shoir va yozuvchilarni hamisha ilhomlantirgan. Go’zal ayol tasvirlari hali hamon kitobxonlar qalbini hayajonga solib kelmoqda. A.S. Pushkin adabiy aholisiga mansub ayollarning ilohiy go’zalliklari va Lev Tolstoyning maftunkor ayol obrazlari, I.S.Turgenev asarlaridagi qahramon ayol obrazlari, N.A.Nekrasovning oddiy dehqon ayollari obrazlari tasvirlangan asarlari bugungi kunda ham adabiy-estetik qiymatini yo’qotmagan. XX asr shoir va yozuvchilari ham o’z an’analariga amal qilib, hayratga sazovor ayol obrazlari tasvirlangan asarlar yaratganlar. Jahon adabiy tanqidida XX asr oxirida ayollar nasri o’zbek badiiy adabiyotida adabiy-madaniy yo’nalish sifatida e’tirof etildi. Shu davrda o’zbek adabiyotida ayol estetikasi, ayol qo’lyozmasi, ayol fenomeni, ayol ijodkorligi, ayol donishmandiligi, ayol sabri va toqati kabilarga alohida e’tibor qaratildi. XIX asr adabiy-badiiy tasvirlari esa ayolning zamonaviy qiyofasiga yo’naltirildi. Jahon adabiyotshunosligini kuzatar ekanmiz, adabiyot jamiyat qadriyatlarini aks ettirishi va ushbu qadriyatlarni amalga oshirishga oid g’oyalar ilgari surilganligini ko’ramiz. Ammo 1970-yillardagi feministik harakat Amerika madaniyatiga chuqur ta’sir ko’rsatgan bo’lsa-da, jamiyatda hali ham erkaklar hukmronlik qiladi va ayollar madaniy tenglikka erishishlari uchun ko’p harakat qilishlari kerak deb qaraladi. Shuning uchun adabiyotda ayollarning rolini qayta yaratish va qayta belgilash muhim vazifalardan biri sifatida qolmoqda. Shu bilan birga, yoshlar adabiyotida ayollar obrazining to’g’ri tasvirlanishi va unga tarix qanday ta’sir qilgani haqidagi yangicha qarashlar o’rtaga tashlanadi. “Hamma narsa taqqoslashda ma’lum” nazariy tamoyili voqelikning deyarli ko’plab hodisalariga nisbatan qo’llaniladi. Bu mashhur naql adabiy tanqid, adabiy hodisalar, badiiy asarlar, adabiy va badiiy obrazlar, mualliflar tarjimai holi va boshqa adabiy oqimlarni qiyosiy usulda tahlil qilishning asosiy nazariyalaridan biri sifatida namoyon bo’ladi.

Xulosa qilib aytadigan bo’lsak, ingliz va o’zbek adabiyotida ona siymosi mehr-muhabbat, fidoyilik va mehr-shafqat kabi qadriyatlarni ifodalovchi ardoqli mavqega ega. Ularning tasviri madaniy va lingvistik chegaralardan oshib, kuch va tarbiyaning universal ramzi bo’lib xizmat qiladi. Ular adabiy asarlarda doimiy ishtirok etishlari orqali o’quvchilarni ilhomlantirib, o’quvchilarni hayratda qoldirishda davom etib, onalik mehri va ona siymosining cheksiz donoligiga chuqur minnatdorlik uyg’otadi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Eshmatova Y.B. Istiqlol davri o'zbek qissachiligida ayol ruhiyatining badiiy talqini. Fil. Fan.Nomz...diss. Toshkent, 2020.-167 b.
2. Ika M. Aditya P. Besh mamlakat ayol shoirining "Rahim she'riyati" she'riyat antologiyasida ayollar obrazi timsoli//1-chi.
3. O'tkir Hoshimov "Dunyoning ishlari" Ikki eshik orasi" International Seminar on Language. Literature and Education, KnE Social Sciences, pages 588-594.b
4. Qodirova G. Rus va ingliz adabiyotida ayollar obrazini taqqoslash. 2021 // Orange Technologies xalqaro jurnali.